Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Valmistelija: Erikoistutkija Santtu Karhinen
Kiertotalousratkaisujen yksikkö

5.2.2026 SYKE/2026/276

Eduskunnan ympäristövaliokunta
ymv@eduskunta.fi

Julkinen

Viite: Ympäristövaliokunta torstai 05.02.2026 klo 10.00 / VNS 8/2025 vp / Lausuntopyyntö
Asia: VNS 8/2025 vp Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta (EIS).

Tämä lausunto käsittelee erillispyynnön mukaisesti kuntien ja alueellisen ilmastotyön näkökulmaa etenkin Suomen ympäristökeskuksen koordinoiman Kohti hiilineutraalia kuntaa (HINKU) -kuntaverkoston kokemusten perusteella. Suomen ympäristökeskus koordinoi yhdessä Motivan kanssa resurssiviisaiden kaupunkien ja kuntien verkostoa (FISU), jonka kokemuksia hyödynnetään lausunnossa. Suomen ympäristökeskus antaa kokonaisvaltaisen lausunnon EIS:sta erikseen myöhemmin.

EIS:ssa kuntien ilmastotyötä ei erikseen mainita. Strategiassa lähdetään siitä, että taakanjakosektorin päästövähennystoimet ja päästövähennykset on otettu suoraan Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU 3), jossa myös kuntien alueiden ilmastotyötä on käsitelty. Suomen ympäristökeskus on antanut KAISU 3:sta oman lausunnon kuntien ja alueiden ilmastotyön näkökulmasta (SYKE/2026/279). Tässä yhteydessä käsitellään kuntien rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä taakanjakosektoria laajemmin sekä tuodaan näkemyksiä miksi ja miten kuntien ja alueiden ilmastotyötä kannattaa vauhdittaa myös EIS:n tavoitteiden saavuttamiseksi. Näkökulma puuttuu EIS:sta.

Kuntien merkitys ilmastotavoitteiden saavuttamisessa

Suomessa on laaja joukko kuntia, joilla on Suomen EU-ilmastovelvoitteita ja Suomen hiilineutraaliustavoitetta kunniahimoisempia tavoitteita. HINKU-verkoston, johon kuuluu 99 kuntaa, tavoitteena vähentää alueensa kasvihuonekaasupäästöjä 80 prosentilla vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Tavoitteesta eivät sisälly EU:n päästökauppaan kuuluvat teollisuuslaitokset, mutta kuntien alueella olevat päästökauppaan sisältyvät energiatuotantolaitokset ovat kuntien tavoitteiden piirissä. Osa HINKU-kunnista ja muista kunnista ovat myös sitoutuneet hiilineutraaliustavoitteeseen, jolloin pyrkimyksenä on vähentää alueensa kaikkia päästöjä ja vahvistaa alueensa maankäyttösektorin hiilitasetta. Lisäksi kunnat tavoittelevat alueilleen suuren mittakaavan vihreän siirtymän investointeja, joiden päästövaikutukset kohdistuvat niin taakanjakosektorille kuin päästökauppasektorille, kuntaan ja koko maahan.

Tutkimustuloksemme osoittavat, että ilmastotyön organisoituminen kuntatasolla nopeuttaa päästövähennyksiä kunnissa (keskimäärin 3,1 % alemmalla tasolla verrattuna tilanteeseen, jossa työ ei ole organisoitunut), ja siten myös valtion tasolla (Karhinen ym., 2021 ja Riekkinen ym., 2020). Nykyinen taloudellinen tilanne luo kuitenkin varsinkin pienille kunnille haasteita

ilmastotoimien edistämiselle, minkä takia kuntien ilmastoverkostot ja niiden kautta tarjottava asiantuntijatuki on avainasemassa näille kunnille. HINKU-verkostossa asiantuntijatukea kunnille pystyttiin viime vuosiin saakka tukemaan Suomen ympäristökeskuksen keskitetyn tuen avulla, joka toteutui EU:n strategisella rahoituksella Canemure-hankkeessa vuosina 2018–2024 (Saikku ym., 2024). Samanaikaisesti ympäristöministeriön Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelmasta rahoitettiin 160 kuntien ja alueiden ilmastohanketta, joista suuri osa toteutettiin HINKU-kunnissa.

Kunnille suunnatusta keskitetystä asiantuntijatuesta ainoastaan kasvihuonekaasupäästöjen seuranta- ja skenaariotyökalujen jatkuvuus Suomen ympäristökeskuksen lakisääteisen tehtävän kautta on turvattu. Tämä tiedontuotanto on arvokasta ja kunnille käytännössä korvaamatonta. Vaikka tiedontuotannon rahoitus päästöjen osalta on turvattu muutamaksi vuodeksi, työvälineiden jalkauttamiseen ja käyttöönoton tukeen ei ole vastaavaa varmuutta. Tuotettua tietoa ei saada systemaattisesti jalkautettua päätöksenteon tueksi, mikä heikentää vaikuttavuuden realisoitumista kuntien ilmastotyössä. Mikäli kuntien keskeistä roolia ei riittävästi huomioida, kasvatetaan epävarmuutta taakanjakosektorin tavoitteiden saavuttamisen suhteen.

Kuntien mahdollisuudet toimien edistämiseen ovat heikommat, jos valtakunnallinen ohjaus (verotus ja tuet) tekee vähäpäästöisten valintojen toteuttamisesta kuntatasollakin taloudellisesti heikommin kannattavia kuin suuripäästöisistä vaihtoehdoista. Siksi valtion ohjauskeinot ovat ratkaisevassa roolissa myös kuntien ilmastotyön onnistumisessa, sillä ne määrittävät keskeisesti investointien kustannustehokkuutta ja käyttäytymismuutosten toteutumista, ja siten sitä, etenevätkö toimet käytännössä kunnissa.

Tällä hetkellä kansallista ilmastotyötä ohjaavissa keskeisissä asiakirjoissa esitettävät kuntia ja alueita koskevat toimet joko puuttuvat tai ne jäävät pitkälti kannustamisen ja edistämisen tasolla ilman selkeää vastuunjakoa ja resursointia. Tilanne johtaa helposti kuntien ilmastotyön osaamisen heikkenemiseen ja samalla Suomen ilmastotavoitteiden vaarantumiseen, vaikka kuntien ilmastotyön tukeminen on valtiolle kustannustehokas keino vähentää päästöjä. Tästä syystä kuntien ilmastotyön toimintaympäristön edellytyksiä tulisi pikemmin vahvistaa osoittamalla selkeät keinot ja vastuut myös kunnille tarjottavalle käytännön tuelle.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö Suomen kasvutavoitteiden tueksi

Kuntien ja alueiden ilmastotoimia voidaan nykytilanteessa vauhdittaa vaikuttavimmin, jos valtion toimet tukevat samanaikaisesti sekä kuntien omaa päätöksentekoa että kuntien alueella toimivien asukkaiden, yritysten ja muiden toimijoiden ilmastoratkaisuja ja jos ohjaus tunnistaa kuntien roolin vihreän siirtymän investointiympäristön ja alueellisen kilpailukyvyn rakentajina.

Ensinnäkin Suomi tarvitsee uusia näkymiä talouskasvuun, ja vihreä siirtymä on tähän aito mahdollisuus myös kuntatalouden kannalta (Karhinen ym., 2023). Kunnilla on omilla ratkaisuillaan merkittävä vaikutus alueensa vihreän siirtymän hankkeiden houkuttelevuuteen ja toimintojen sijoittumiseen, esimerkiksi kaavoituksella, infrastruktuurin kehittämisellä, lupaprosessien sujuvuudella sekä energiaratkaisujen mahdollistamisella. Siksi kuntien osaamisen ja tilannekuvan vahvistaminen on kannattavaa sekä valtion, kuntien ja yritysten näkökulmasta. Kuntien kyky tunnistaa alueelliset vahvuudet, pullonkaulat ja arvonlisän syntymisen paikat on keskeistä, jotta kansantaloudelliset mahdollisuudet realisoituvat myös aluetaloudellisina hyötyinä. Keskitetty tuki kuntasektorille vihreän siirtymän edistämisessä parantaa investointien toteutumisen edellytyksiä, lisää toimeenpanon kustannustehokkuutta ja ennen kaikkea vahvistaa hyväksyttävyyttä ja alueellista omistajuutta, mikä on investointien etenemisen kannalta ratkaisevaa.

Tuki kannattaisi kanavoida hyödyntäen jo olemassa olevia kuntaverkostoja, joissa keskitetty tiedontuotanto ja yhteinen asiantuntijatuki voidaan järjestää kustannustehokkaasti ja

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | syke.fi

yhdenmukaisesti. Rahallisen tuen painopisteen tulisi olla tietopohjan vahvistamisessa ja tiedon jalkauttamisessa. Tarvitaan ajantasaista ja vertailukelpoista tietoa vihreän siirtymän aluetaloudellisista vaikutuksista sekä laajemmin ilmastotoimien vaikutuksista kuntatalouteen, kuntalaisten palvelutasoon ja yritystoiminnan edellytyksiin pitkällä aikajänteellä – mukaan lukien vaikutukset työllisyyteen, verotulopohjaan, energiakustannuksiin, huoltovarmuuteen ja alueelliseen elinvoimaan.

Erityistä painoarvoa tulisi asettaa tuotetun tiedon vaikuttavuuden vahvistamiseen eli sen käyttöönottoon. Rahoitusta tulee kohdentaa keskitettyyn jalkauttamiseen, koulutukseen ja käytännön tukeen, jotta tieto ja työkalut muuttuvat kunnissa päätöksiksi ja toiminnaksi. Jalkauttamisessa on hyödynnettävä kuntien paikallistuntemusta, jonka avulla toimet ja viestintä voidaan muotoilla “oikealla kielellä” alueen arjen, elinkeinorakenteen ja hyväksyttävyyden ehdoilla. Samalla on tunnistettava haavoittuvat ryhmät, jotta suunnitelluilla toimilla pienennetään eriarvoisuutta (esim. energia- ja liikenneköyhyys) eikä kasvateta sitä. Läpinäkyvä ja vertailukelpoinen tieto vaikutuksista, kustannuksista ja hyödyistä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla auttaa kohdentamaan ohjauskeinoja, tunnistamaan ilmastoratkaisujen mahdollisten haittojen kompensaatiotarpeet ajoissa ja ehkäisemään valtion ja alueiden välisiä jännitteitä. Tämä on tärkeää, jotta ratkaisut eivät näyttäydy yksittäisille kunnille tai alueille kohtuuttomina ja jotta vihreän siirtymän hyödyt jakautuvat uskottavasti myös paikallisille yhteisöille.

Toiseksi ilmastotyössä hyvin edistyville kunnille tulisi luoda selkeä ja kannustava rakenne palkitsemaan onnistumisista. Jos kunta saa aikaan valtiolle kustannustehokkaita päästövähennyksiä omalla aktiivisuudellaan enemmän kuin kunnalta odotetaan, kunnalla tulisi olla mahdollisuus saada osa panostuksistaan takaisin. Tulosperusteinen kannustin vahvistaisi motivaatiota, toisi ilmastotyöhön pitkäjänteisyyttä ja kannustaisi erityisesti niitä kuntia, joille lisäpanostukset ovat nykyisessä taloustilanteessa vaikeita ilman selkeää hyötynäkymää. Tällä hetkellä rahamääräiset kannustinjärjestelmät rakentuvat yksityisen rahoitussektorin kautta, mutta rahoitussektori voisi toimia kannustinjärjestelmän laadinnassa tiiviimmässä yhteistyössä valtion kanssa esimerkiksi yhteisten mittarien, todentamisen ja tulosperusteisten rahoitusmallien kehittämisessä.

Kolmanneksi Suomen kannattaa koota kuntien ilmastotyön vauhdittamiseksi ohjelmallisia kokonaisuuksia, joissa rahoitus, osaaminen, tiedontuotanto ja käytännön tuki kytketään yhteen. Lähtökohtana tulisi olla, että kuntien ja alueiden ilmastohankkeiden toteuttamista pystyttäisiin tukemaan laajemmin EU:n rahoitusinstrumenttien avulla. Tämä edellyttää kuitenkin, että valtio tukee toteuttajia hankkeiden omarahoitusvaatimuksissa. Valtion tukirahoitus toimisi vipuna, jolla Suomeen voidaan kotiuttaa merkittävästi enemmän EU-rahoitusta ja samalla kasvattaa kunnissa tarvittavaa ilmastoaktiviteettia kustannustehokkaasti ja valtakunnallisesti kattavasti. Lisäksi rahoitusta suunnattaessa on olennaista varmistaa, että investointien arvonlisä, osaaminen ja työpaikat kytkeytyvät mahdollisimman vahvasti suomalaisiin alueisiin ja paikallisiin yritysverkostoihin.

Valtion ohjauskeinojen tuettava samalla kuntien ilmastotyötä ja valtion ilmastotavoitteiden saavuttamista

Valtion ohjauskeinojen, erityisesti verotuksen ja tukirakenteiden, tulee asettaa hintasuhteet niin, että ilmastomyönteinen vaihtoehto on toimijoille johdonmukaisesti houkuttelevin ja kokonaistaloudellisesti kannattavin valinta. Kun taloudelliset kannustimet ohjaavat huomioimaan ilmastonäkökulmat, myös kuntien ja alueiden ilmastotyön tuki, kuten neuvonta, verkostot, hankekehitys, seuranta ja toimeenpanon fasilitointi, muuntuu tehokkaammin konkreettisiksi investoinneiksi ja käyttäytymismuutoksiksi. Samalla vaikuttavuus kohdentuu tehokkaammin

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | syke.fi

erityisesti niille sektoreille, jotka ovat kriittisiä Suomen EU-ilmastovelvoitteiden ja ilmastolain tavoitteiden saavuttamisessa.

Tällaisia alueita ovat muun muassa:

- Liikenteen vähäpäästöisyys: Verotuksen ja muiden kannusteiden tulee tehdä erityisesti sähköistymisestä selvästi polttomoottorivaihtoehtoja edullisempi kokonaisratkaisu ajoneuvon hankkijalle ja käyttäjälle (hankinta + käyttö), jotta muutos toteutuu myös niillä alueilla, joilla markkinaehtoinen siirtymä on hitaampaa.
- Työkoneiden sähköistyminen: Verotuksellisten ja tukimuotoisten ratkaisujen tulee tehdä sähköistyminen ja muut vähäpäästöiset vaihtoehdot toiminnanharjoittajille aidosti houkutteleviksi. Tämä on tärkeää sekä päästövähennysten että alan kilpailukyvyn kannalta, koska markkinat ja vaatimukset kehittyvät nopeasti.
- Turvepeltojen vettäminen (N2O-päästöihin vaikuttaminen): Tarvitaan selkeä ja toimiva kannustin- tai korvausmalli (esim. kotimainen hiilikrediittijärjestelmä tai vastaava), joka tekee toimenpiteestä maatalousyrittäjälle taloudellisesti järkevän ja ennakoitavan.
- Öljystä pois päästökaupan ja liikenteen ulkopuolella: Ohjauksen tulee ohjata pois öljypohjaisista ratkaisuista ja tukea suoraan polttamiseen perustumattomia vaihtoehtoja (esim. lämpöpumput, kaukolämmön puhdistuminen ja muut vähähiiliset lämmitysratkaisut). Olennaista on, että verotus ja tuet tekevät korvaavista ratkaisuista kustannustehokkaita ja helposti toteutettavia kotitalouksille ja kiinteistönomistajille.

Lähteet

Karhinen, S., Peltomaa, J., Riekkinen, V. & Saikku, L. (2021). Impact of a climate network: the role of intermediaries in local level climate action. Global Environmental Change 67, 102225.

Karhinen, S., Savolainen, H., Heikkinen, M. & Ulvi, T. (2023). Alueellisten talous- ja ympäristövaikutusten arviointi maakuntien ENVIMAT-malleilla – Esimerkkejä Pohjois-Pohjanmaalta ja Kainuusta. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2023.

Riekkinen, V., Saikku, L., Karhinen, S., Aro, R., Helonheimo, T., Peltomaa, J., Pitkänen, K., Lounasheimo, J., Kokkonen, V. & Seppälä, J. (2020). Kohti hiilineutraalia kuntaa: ilmastoverkoston vaikutus kunnan ilmastotyöhön ja päästöihin. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2020.

Saikku, L., Riekkinen, V. & Lounasheimo, J. (2024). Kohti hiilineutraaleja ja maakuntia – LIFE IP Canemure-Finland-hankkeen päätulokset 2018–2024.

Lausunnon valmistelijat

Lausunnon ovat laatineet erikoistutkija Santtu Karhinen, tutkimusprofessori Jyri Seppälä, ryhmäpäällikkö Laura Saikku, erityisasiantuntija Johannes Lounasheimo, vanhempi tutkija Olli-Pekka Pietiläinen ja erikoissuunnittelija Jari Rantsi.

Jakelu	ymv@eduskunta.fi
Kopio	kirjaamo@syke.fi

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Asiakirja: **SYKE/2026/276-2 Syken lausunto_YmV_Kansallinen energia- ja ilmastostrategia**

Seuraavat henkilöt (organisaationimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä) ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti. / Följande personer (i bokstavsordning efter organisationens namn) har undertecknat detta dokument elektroniskt. / This document has been electronically signed by the following persons (in alphabetical order according to their organization's name):

Leif Schulman, Suomen ympäristökeskus

Signed By:Heli Karjalainen
Signed at:2026-02-03 14:03:31 +01:00
Reason:I approve this document

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**